

हिमाचलभूकम्पः -
हिमाचले भूकम्पस्य
कारणेन त्रिवारं
कम्पिता पृथिवी,

बङ्गाले त्रिषु साधुषु
सम्मर्दस्य आक्रमणम्

महाभारतयुद्धस्यारम्भः,
उभयोः सेनयोः युद्धक्षेत्रे
आगमनं, अर्जुनस्य मोहः,
गीतायाः उपदेशश्च

अयोध्या राममन्दिरम्

अयोध्या-राम-
मन्दिरप्रतिष्ठावसरे

देशविदेशानां लोकप्रियाः
नाट्यकाराः रामलीलायाः
मञ्चनं करिष्यन्ति

उत्तर-प्रदेशस्य अयोध्यायां राम-मन्दिरे
प्राण-प्रतिष्ठा-समारोहस्य सज्जा सजवं
विधीयते। अस्मिन् दिने विविधसांस्कृतिक
कार्यक्रमाः पारम्परिक-लोक-कलाः
आध्यात्मिक-कार्यक्रमाः च
आयोजयिष्यन्ते। इदम् आयोजनं वैश्विक
स्तरीयं निर्मातुं देश-विदेशानां लोकप्रियाः
कलाकाराः रामलीलायाः मञ्चनं
करिष्यन्ति।

अयोध्या रेलस्थानकस्य
पंक्तिविस्तारार्थं २२ जनवरी
पर्यन्तं पञ्चत्रिंशत-रेल-
यानानाम् मार्ग- परिवर्तनम्

अयोध्या-रेल-स्थासने पट्टिकाणां
द्विगुणर्णा-करणस्य कारणेन अद्यारभ्य
जनवरी द्वाविंशतिः दिनं यावत्
अयोध्यायाः गन्तव्यानां पञ्चत्रिंशत-रेल-
यानानाम् मार्ग- परिवर्तनं कृतम्।
एतदतिरिच्य अयोध्या-दिल्ली-वन्देभारत-
रेलयानं समेत्य नैकानि रेलयानानि
निरस्तीकृतानि। अस्मिन् श्रद्धालवः
बसयानैः अन्य-वैकल्पिक- संसाधनैश्च
अयोध्यां गन्तुं शक्नुवन्ति। द्वाविंशतिः
दिनस्य अनन्तरं श्रद्धालुनाम् अयोध्यां गन्तुं
शताधिक रेलयानानि सञ्चालयिष्यन्ते।

मॉरीशसदेशे
मध्याह्ने द्विहोरावधौ
राजकीयावकाशः

मॉरीशस-सर्वकारेण जनवरी-मासस्य
द्वाविंशे दिने अयोध्यायां राम-मन्दिरस्य
भव्योद्घाटन समारोहस्य दिने हिन्दू-
धर्मावलम्बिभ्यः मध्याह्ने द्विवादनात्
द्विहोरावधौ विशेषावकाश-प्रदानस्य
घोषणा कृता। तत्रत्य प्रधानमन्त्रिणः
प्रविन्द कुमार जगन्नाथस्य नेतृत्व-
युतेन मन्त्रिमण्डलेन गतदिवसे अस्मिन्
विषये बक्तव्यं प्रसारितम्

रक्षामन्त्रिणा राजनाथसिंहेन सीमा मार्ग-
संघटनस्य कार्यरतेभ्यः अस्थायी श्रमिकेभ्यः
समूहबीमायोजनायै अनुमतिः प्रदत्ता

हिमसंस्कृतवार्ता:। रक्षामन्त्रिणा राजनाथसिंहेन
सीमा सड़क संघटनाय अथवा जनरल रिजर्व
इंजीनियर फोर्स इत्यस्मै कार्यरतेभ्यः अस्थायी
श्रमिकेभ्यः समूह आगोपयोजनायै अनुमतिः
प्रदत्तास्ति। अस्यां योजनायां श्रमिकस्य मृत्युः
सञ्जाते सति परिवाराय अथ निकटतम
परिजनेभ्यः दश-लक्षरूप्यकाणाम् अनुग्रह-
राशि-प्रदानस्य प्रावधानं विद्यते। रक्षा
मन्त्रालयेनोक्तं यत् एषा योजना दुर्घटना-
सम्भावित-कार्य-स्थलानि दुर्गम क्षेत्राणि
व्यवसायजन्य-स्वास्थ्य-दुर्घटनां च निध्याय
प्रवर्तते। मन्त्रालयेन प्रोक्तं एषा योजना देशस्य
दूरस्थ-क्षेत्रेषु कार्यरतेभ्यः अस्थायि-श्रमिकेभ्यः
सामाजिक सुरक्षां प्रदास्यति। सचैव रक्षामन्त्री
अस्थायी श्रमिकेभ्यः अन्यकल्याणकारी उपायान्
अपि स्वीकृतित् अयच्छत्।

एतेषु शवं संरक्ष्य गन्तव्यं यावत् प्रापयितुम्
संरक्षकाय परिवहन-व्ययप्रदानम् अन्त्येष्टि-
संस्काराय दश-सहस्र-रूप्यकाणि प्रदानम् अथ
मृत्यु-प्रकरणे तत्काल-साहाय्यरूपे पञ्चाशत्-
सहस्र-रूप्यकाणाम् अनुग्रहराशिः अग्रिम-प्रेषणं
सम्मिलितम् अस्ति।

जम्मूकश्मीरस्य पूंछक्षेत्रे
सैन्यभट्टैः सुरक्षा
व्यवस्था वर्धिता

जम्मू-कश्मीरराज्ये गतसायं वाहनानां
एकस्मिन् समूहे शङ्कित-आतंकीय-
आक्रमणानन्तरं पूंछ-क्षेत्रे सुरक्षा-
व्यवस्थां संवर्धय वाहनानां निरीक्षणं
तीव्रं जातम्। भुशुण्डिका-प्रहारानन्तरं
पूंछस्थले सेनया श्वान-समूहेन च
अन्वेषणाभियानमपि प्रचलति।
सेनायाः व्हाइट-नाइट-कोर्प-
इत्याख्येन एक्सइत्याख्ये
अन्तर्जालपटले कथितं यत् एतस्मिन्
वाहनाक्रमणे कापि क्षतिः न जाता।
आक्रमणमिदं शुक्रवासरे सायं
षड्वादने कृतम्। इतः पूर्वं गुरुवासरे
उप-ग्रज्यापालेन मनोज सिन्हा-
इत्यनेन वरिष्ठाधिकारिभिः उपायुक्तैः
वरिष्ठ-आरक्षि-अधीक्षकैश्च सह सञ्जाते
एकस्मिन् उपवेशने जम्मू-संभागे
विकास-सुरक्षा-विषयान् अवलम्ब्य
चर्चा विहिता।

मुख्यमन्त्रिणे केजरीवालाय २८ दिनांकपर्यन्तं
दिल्ली-उत्पाद शुल्क-नीति-प्रवञ्चना-
प्रकरणे अन्वेषणाय उपस्थातुं कथितम्

प्रवर्तन निदेशालयेन दिल्लीः मुख्यमन्त्रिणे अरविन्दकेजरीवालाय
दिल्ली-उत्पाद शुल्क-नीति-प्रवञ्चना-प्रकरणे एकं समाह्वानम्
प्रख्यापितम्। यस्मिन् अस्य मासस्य अष्टादशदिनाङ्के निदेशालये सम्बद्धे
उपस्थिताय कथितम्। इदं चतुर्थवारमस्ति यत् प्रवर्तन निदेशालयेन
दिल्लीः मुख्यमन्त्रिणे केजरीवालाय उत्पादशुल्क- प्रवंचना-प्रकरणे
आदेशपत्रं प्रख्यापितम् अवधेयं वर्तते पूर्वमेव अस्याः प्रवंचनायाः सम्बद्धे
प्रकरणे 'आप' इत्येतस्य दलस्य उपमुख्यमन्त्री मनीष सिसौदिया
सञ्जयसिंह-इत्यादयं-नेतारः कारावासे सन्ति।

ताइवानदेशे लाई चिंग्-ते
राष्ट्रपतिनिर्वाचने विजयं प्राप्तवान्

ताइवानदेशे बहुप्रतीक्षिते राष्ट्रपतिनिर्वाचने
डेमोक्रेटिकप्रोग्रेसिवपक्षस्य प्रत्याशी लाई चिंग्-ते विजयं
प्राप्तवान्। सः अग्रिमः राष्ट्रपतिः भविष्यति इति निश्चितम्।
२०१६ तमात् वर्षात् ताइवानदेशस्य राष्ट्रपतित्वेन त्साई इङ्ग
वेन् इत्यस्य कार्यकालद्वयं सम्पन्नं कृत्वा अयं दलस्य
तृतीयऐतिहासिकविजयः अस्ति। केन्द्रीयनिर्वाचनआयोगस्य
प्रतिवेदनानुसारं लाईमहोदयेन पञ्चाशत् लक्षाधिकं मतं प्राप्तम्।
कुलमतेषु तेषां भागः चत्वारिंशत् प्रतिशतात् अधिकः अस्ति।
कु ओमिताङ्गस्य प्रत्याशी हौ यू-इहः ३३ प्रतिशतं मतं प्राप्तवान्
। तृतीयस्थाने स्थितः पीपुल्स पार्टी इत्यस्य प्रत्याशी वेन् जी २६
प्रतिशतं मतं प्राप्तवान्।

हिमाचलस्य मुख्यमन्त्री
भारतन्याययात्रायां गतः

मुख्यमंत्री सुखविंदरसिंहसुक्कुः राहुलगांधिनः
भारत जोडो न्याययात्रायां सम्मिलितः
भविष्यति। काङ्ग्रेसदलः इम्फालतः एतां यात्रां
आरभते। मुख्यमन्त्री यात्रायां भागं ग्रहीतुं
शनिवासरे दिल्लीतः गुवाहाटीं प्रति
प्रस्थितवान्। मुख्यमन्त्री रात्री गुवाहाटीनगरे एव
तिष्ठति। इतः सः रविवासरे प्रातः १०.१५ वादने
वायुमार्गेण इम्फालनगरं प्रति प्रस्थास्यति।
इम्फाले राहुलगांधी इत्यस्य भारतजोडो
न्याययात्रायाः भागः भूत्वा दिल्लीं
प्रत्यागमिष्यति। अत्र सः केन्द्रीयमन्त्रिभिः,
दलस्य शीर्षनेतृभिः च मिलितुं शक्नोति।

सुभाषितम्

कार्यमण्वपि काले तु
कृतमेत्युपकारताम्।
महदप्युपकारोऽपि
रिक्ततामेत्यकालतः॥

भावार्थ- किसी का छोटा सा भी काम
अगर सही समय पर करे तो वह उपकारक
होता है। परंतु अगर गलत समय पर करे
तो बहुत बड़ा काम भी किसी काम का
नहीं होता है।

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. अमितशर्मा

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ता: दैनिकपत्रे
व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते
सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

हिमाचलभूकम्पः - हिमाचले भूकम्पस्य कारणेन त्रिवारं कम्पिता पृथिवी, रिक्टर-मापने ३.१ इति मापिता तीव्रता

हिमसंस्कृतवार्ता: - कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।
शनिवासरे हिमाचलप्रदेशे त्रिवारं भूकम्पः अनुभूतः। एते भूकम्पकम्पाः शनिवासरे अपराह्णे १.१६ वादनस्य समीपे क्रमेण अनुभूताः। भूकम्पस्य केन्द्रं चम्बा-नगरे भूपृष्ठात् ९ किलोमीटर-अधः आसीत्। भूकम्पस्य तीव्रता ३.१ इति मापिता। यत्र जम्मू-कश्मीरे भूकम्पाः अपि अनुभूताः। एतेषां भूकम्पानाम् कारणात् जनाः स्वगृहात् बहिः बहिः आगच्छन्ति स्म।

कुल्लौ लाहौल-स्पितौ च अनुभूतम् कम्पनम्
प्राप्तसूचनानुसारं लाहौल-स्पिति, कुल्लु, तत्समीपस्थेषु क्षेत्रेषु एते भूकम्पकम्पाः अनुभूयन्ते स्म। भूकम्पेन कुत्रापि कस्यापि प्रकारस्य क्षतिः न अभवत्। हिमाचलप्रदेशः भूकम्पस्य विषये अतीव संवेदनशीलः अस्ति। इयं भूमिः चतुर्थपञ्चमक्षेत्रे पतति। ऋतुविभागस्य निदेशकः सुरेन्द्रपालः अवदत् यत् राज्ये अनेकेषु स्थानेषु एते भूकम्पाः अनुभूयन्ते। भूकम्पस्य लघुकम्पाः बृहत्तरकम्पानां निवारणं कुर्वन्ति, महतीं क्षतिं निवारयितुं च सहायकाः भवन्ति।

कीरतपुर- मनाली- चतुष्पंक्तिराजमार्गे विद्युतवाहनानि पूरितानि भविष्यन्ति

हरितवीथौ शीघ्रमेव उपलप्स्यन्ते चार्जिंग- स्थानकानि

हिमसंस्कृतवार्ता:- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः। राज्यसर्वकारः शीघ्रमेव किरतपुर-मनाली हरितवीथौ सप्त विद्युत्वाहनचार्जिंगस्थानकानि स्थापितानि भविष्यन्ति। एतानि स्थानकानि राष्ट्रियराजमार्गे स्थापितानि सन्ति। मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः प्रथमे बजटभाषणे विद्युत्वाहनस्य स्वीकरणस्य प्रवर्धनस्य उद्देश्यं कृत्वा राज्ये षट् हरितवीथीनां स्थापनायाः घोषणां कृतवान्। इण्डियन ऑयल कार्पोरेशन लिमिटेड इत्यनेन किरतपुर- बिलासपुर- मण्डी- कुल्लू- मनाली- केलाङ्ग ग्रीनकोरिडोर इत्यत्र घण्डले, दाइलाघाटस्य समीपे दसेरेने, बिलासपुरस्य समीपे नौनी, जडोले, नेरचौक- उपमार्गे, कुल्लौ भूतनाथमन्दिरसेतोः सम्मुखे तथा केलाङ्ग इत्यत्र रणनीतिकरूपेण स्थापितानि सन्ति। सप्त- विद्युत्वाहनपूरणस्थानकानि स्थापितानि सन्ति। शिमलातः केलाङ्गं प्रति गच्छन्तः विद्युत्वाहनचालकाः अपि चार्जिंगस्थानकानाम् लाभं प्राप्नुयुः। एतेषां स्थानकानां स्थापनायाः उद्देश्यं उत्तमयानसाधनानाम् प्रचारः अपि च ई-चालकानाम् सुखदयात्रासुविधाः प्रदातुं च अस्ति। मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः उक्तवान् यत् षट्घोषितासु हरितवीथिषु परवाणू- नालागढ- ऊना- हमीरपुर- देहरा- अम्ब- मुबारकपुर- संसारपुर- टेरेस- नूरपुरम्, पौटा- नाहन- सोलन- शिमला, परवाणू- सोलन- शिमला- रामपुर- पियो- पूह- ताबो- काजा- लोसरः, शिमला- बिलासपुर- हमीरपुर- कांगड़ा- नूरपुर- बनीखेत- चम्बा, मंडी- जोगिंदरनगर- पालमपुर- धर्मशाला- कांगड़ा- पठानकोटम्, कीरतपुर- बिलासपुर- मंडी- कुल्लू- मनाली- केलाङ्ग- जिंजिगबार सदृशाः मार्गाः समाविष्टाः सन्ति। एतदतिरिक्तम् अन्येषां पञ्चानां हरितवीथी पूर्णसञ्चालनार्थं प्रयत्नाः प्रचलन्ति। परिवहनविभागेन अन्येषु प्रस्तावितेषु हरितवीथिषु ४५ अतिरिक्तानि विद्युत्वाहन- चार्जिंगस्थानकानि स्थापयितुं निविदाप्रक्रिया आरब्धा अस्ति। एतानि स्थानकानि स्थापयितुं राज्यसर्वकारः निजीसञ्चालकानां कृते ५० प्रतिशतम् अनुदानं प्रदाति। मुख्यमन्त्री अवदत् यत् वैश्विकतापस्य प्रभावः स्पष्टतया दृश्यते, अतः एतस्याः समस्यायाः निवारणाय पूर्वमेव पदानि ग्रहीतव्यानि। अत एव राज्यसर्वकारः २०२६ तमस्य वर्षस्य मार्चमासस्य ३१ दिनाङ्कपर्यन्तं हिमाचलप्रदेशं हरित ऊर्जां राज्यं कर्तुं प्रतिबद्धः अस्ति। राजीवगान्धी- स्वरोजगारप्रारम्भयोजनायाः अन्तर्गतं ई-टैक्सी, ई-बस, ई-ट्रकयानस्य क्रयणे ५० प्रतिशतं अनुदानं प्रदातुं सहितं विविधाः प्रावधानाः पूर्वमेव कार्यान्विताः सन्ति। सः अवदत् यत् अस्य वर्षादरभ्य सर्वकारीयक्षेत्रे डीजल-पेट्रोल-वाहनानां क्रयणे अपि सर्वकारेण प्रतिबन्धः कृतः।

अधुना चिकित्सकाः आन्दोलनस्य मार्गे स्वास्थ्यसम्बद्धानां विषयाणां गम्भीरतापूर्वकं समाधानं कुर्यात् सर्वकारः- जयरामठाकुरः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। पूर्वमुख्यमंत्री एवं विपक्षनेता जयरामठाकुरः अवदत् यत् अद्यापि परीक्षणसुविधानां विषये सम्यक् समाधानं न प्राप्तम्, राज्ये चिकित्सकाः आन्दोलनं कर्तुं चर्चा कुर्वन्ति। अस्मिन् विषये सर्वकारेण ध्यानं दातव्यम्। स्वास्थ्यसम्बद्धानां विषयाणां गम्भीरतापूर्वकं समाधानं सर्वकारेण सुनिश्चितं कर्तव्यम्। सः अवदत् यत् एतेन सह सर्वकारेण हिमकेयर इत्यत्र जनाः चिकित्सां प्राप्नुयुः इति अपि सुनिश्चितं कर्तव्यम्। यतोहि लम्बित- देयता- कारणात् जनाः चिकित्सां न प्राप्नुवन्ति। विपक्षनेता लोहड़ीपर्वणः, मकरसंक्रांतेः उपलक्ष्ये च राज्यस्य सर्वान् जनान् अभिनन्दितवान्। सः अवदत् यत् अहं ईश्वरं प्रार्थयामि यत् राज्यस्य जनाः स्वस्थाः सुखिनः च तिष्ठन्तु। जयरामठाकुरः अवदत् यत् वज्रचूर्णस्य (सीमेण्ट) मूल्यवृद्धेः अपि सूचनाः प्राप्यन्ते। सम्प्रति राज्यं आपदि गच्छति, पञ्चदशसहस्राधिकानां जनानां गृहाणि सर्वथा नष्टानि सन्ति। गृहनिर्माणे वज्रचूर्णम् महत्त्वपूर्णम् पदार्थम् अस्ति। आपदाभारं वहन्तः जनानां उपरि वज्रचूर्णस्य मूल्यस्य द्विगुणः आघातः सर्वथा अमानवीयः अस्ति। सः अवदत् यत् सर्वकारेण आपदापूर्वं समये अपि वज्रचूर्णस्य मूल्यं वर्धितम्। एतादृशे सति भवननिर्माणसम्बद्धानां वज्रचूर्णस्य मूल्यं वा अन्यप्रकारस्य वस्तोः वा मूल्यं न वर्धते इति सर्वकारेण सुनिश्चितं कर्तव्यं भविष्यति। विपक्षस्य नेता सर्वकारं सावधानं कृत्वा अवदत् यत् जनविरोधिनिर्णयान् ग्रहीतुं त्यक्तव्यम्। यतोहि सत्तां प्राप्तुं पूर्वं सर्वकारेण बहवः प्रतिज्ञाः कृताः अधुना सत्तां प्राप्य जनान् कष्टं जनयन्तः निर्णयाः कर्तुं न शक्नोति। जयरामठाकुरः अवदत् यत् प्रधानमन्त्री यत्किमपि कार्यं आरभते तदपि समयात् पूर्वं समाप्तं करोति। सम्प्रति मुम्बईनगरे निर्मितः अटलसेतुः अपि अस्य महत् उदाहरणम् अस्ति। २१ किलोमीटर अधिकदीर्घः अटलसेतुः भारतस्य बृहत्तमः सेतुः अस्ति, यः अभिलेखसमये सम्पन्नः अभवत्। कोरोनाकारणात् तस्य निर्माणे विलम्बः जातः अन्यथा अयं सेतुः पूर्वं सज्जः स्यात्। सः अवदत् यत् एषः सेतुः एकः सेतुः अस्ति यः देशस्य वर्तमानं भविष्यं च आकारयिष्यति। अटलसेतुः एकम् निर्माणम् अस्ति यः विकसितभारतस्य मार्गं प्रशस्तं करोति। प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी इत्यस्य कार्यशैली प्रत्येकस्य कार्यस्य समाप्तेः प्रतिज्ञा अस्ति। तदा एव देशः तान् अन्धं विश्वसति।

हिमाचले अपि निःशुल्कस्वास्थ्यसेवाः, अन्यराज्यानां पङ्क्तौ डायलिसिस-एककं स्थापयिष्यति हंसप्रतिष्ठानम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- कुल्लू। देशस्य स्वास्थ्यसेवानां विकासार्थं हंस फाउण्डेशन- नामकसंस्थानम् अग्रे आगतं अस्ति। उत्तराखण्ड- हिमाचल- पञ्जाब-प्रान्तानाम् अनन्तरं हंस-प्रतिष्ठानम् अधुना देशस्य षट्-राज्येषु अपि पूर्ण-स्थापनेन सह डायलिसिस-एककानि स्थापयिष्यति। एतदर्थं योजनाः अपि निर्मिताः सन्ति। तस्मिन् एव काले अनेकेषु राज्येषु सर्वकारैः सह ज्ञापनपत्राणि अपि कृतानि। हंस फाउण्डेशन- इत्यस्य मुख्योद्देश्यं देशस्य स्वास्थ्यसेवायाम् उन्नयनम् अस्ति। एतत् कुल्लुनगरस्य हंस फाउण्डेशन डायलिसिस प्रबन्धकेन प्रकटितम् अस्ति। हंस फाउण्डेशन इत्यनेन उत्तराखण्डे, हिमाचले, पञ्जाबप्रदेशे च डायलिसिस- एककानि उद्घाटितानि सन्ति। एतदतिरिक्तं झारखण्ड- राजस्थान- असाम- प्रदेशानां सर्वकारस्य हंस-प्रतिष्ठानस्य च मध्ये वार्ता अपि प्रचलति। हिमाचलप्रदेशे अपि हंस फाउण्डेशनसेवाः आरब्धाः सन्ति। अत्र २०२१तः २२ सर्वकारीयचिकित्सालयेषु निःशुल्कडायलिसिस- एककानि उद्घाटितानि सन्ति। यत्र कुल्लुनगरे अपि नूतनं डायलिसिसम् आरब्धम् अस्ति। तदनन्तरं मनालीनगरे आरभ्यते। फरवरीमासे यावत् १४ एककानि भविष्यन्ति। अष्टौ अपि मात्रकानि उद्घाटयिष्यन्ति, अप्रैलमासपर्यन्तं हिमाचले हंस फाउण्डेशन संस्थानस्य कुलम् २२ मात्रकानि भविष्यन्ति। सर्वकारस्य हंस फाउण्डेशनस्य च मध्ये एमओयू हस्ताक्षरितम् अस्ति। अपरपक्षे सम्पूर्णे भारते डायलिसिस-चिकित्सायाः पालनं कुर्वन् हंस-प्रतिष्ठानस्य वरिष्ठ-प्रबन्धकः विक्रमसिंह-नेगी कथयति यत् देशस्य जनानां कृते डायलिसिस-सुविधाः निःस्वार्थतया प्रदाति इति। डायलिसिस-एककानां विषये देशस्य अनेकैः राज्यैः सह एमओयू-पत्राणि हस्ताक्षरितानि सन्ति। उत्तराखण्ड, पञ्जाब, हिमाचल इत्येतेषां अनन्तरं अधुना अन्येषु राज्येषु अपि मात्रकानि स्थापितानि भविष्यन्ति।

बङ्गाले त्रिषु साधुषु सम्मर्दस्य आक्रमणम्

हिमसंस्कृतवार्ताः, युवराजभट्टराई मकर सङ्क्रान्तेः पावनावसरे पवित्र-स्नानार्थं गङ्गासागरं प्रति गम्यमानानां उत्तरप्रदेशस्य त्रिणां साधूनाम् उपरि पश्चिम बंगालस्य पुरुलिया-जनपदे जनसम्मर्देन आक्रमणं कृतमस्ति। आरक्षि बलेन कथमपि सम्मर्दतः एतन् त्रीन् साधून् संरक्ष्य एतेषां प्राणरक्षणं कृतम्। एषा घटना गुरुवासरे चिरसायंतने समक्षम् आयाता आसीत्। अस्याः घटनायाः पश्चात् पश्चिम बंगाले पुनरेकवारं राजनीतिः तीव्रीभूता अस्ति। भाजपा-दलस्य सांसदः ज्योतिर्मय-सिंह-महतो सुरक्षितैः त्रिभिः साधुभिः सह सम्भाषणं कृत्वा तेषां सम्मानम् अकरोत्। सम्प्रति अस्याः घटनायाः दृष्ट्याङ्कनस्य प्रथमस्य अनन्तरं एषा घटना देशे आलोचनापथम् आरोहति।

पुरुलियाजनपदे

मार्गभ्रान्ताः आसन् साधवः

स्रोतसाम् अनुसारेण, इमे त्रयोऽपि साधवः मकर सङ्क्रान्तेः पावनावसरे पुण्यावागहनार्थं गङ्गासागरं प्रति गच्छन्तः आसन्। यात्रायाः अवसरे इमे साधवः पुरुलिया-जनपदे मार्गभ्रान्ताः जाताः। तदा एतैः तत्र स्थानीय-बालिकाभिः गङ्गासागर-गमनस्य समुचितः मार्गः पृष्ठः परं तदानीमेव असामाजिक-तत्त्वैः एकत्रीभूय साधूनाम् उपरि आक्रमणं कृतम्। अत्रेदमपि कथ्यते यत् सम्मर्दस्थैः स्थानीय-जनैः बालिकाभिः सह साधूनां दुर्व्यवहारस्य आशंकावशात् साधवः प्रताडिताः इति। ध्येयमस्ति यत् अस्याः घटनायाः उद्घाटनानन्तरम् आरक्षिबलेन द्वादश जनाः सन्ति निगडीकृताः। अन्तर्जाल-माध्यमेन सामाजिक सञ्जालेषु एतस्याः घटनायाः दृश्याङ्कनमपि सजवं चङ्कमणं करोति, यत्र द्रष्टुं शक्यते यत् त्रयोऽपि साधवः करौ बद्ध्वा सम्मर्द-जनानां पुरतः प्राणरक्षायाः भिक्षां याचमानाः विद्यन्ते। अस्याः घटनायाः पश्चात् प्रदेश भाजपाध्यक्षः सुकान्त-मजूमदारः, बङ्गालस्य सहप्रभारी अमित-मालवीयः च प्रावोचताम् यत् ममता बनर्जीशासिते राज्ये हिन्दवः सुरक्षिताः नैव सन्ति, अथ च बङ्गाले हिन्दूत्वेन जीवनं अपराधः जातः अस्ति।

नीतीशकुमारः समन्वयकपदं ग्रहीतुं नकारयति, इंडिया- गठबन्धनसमागमः समाप्तः

हिमसंस्कृतवार्ताः- कुणाल कौशिक, मोतिहारी। बहुकालानन्तरं भारतस्य गठबन्धनस्य इत्यस्य सभा अभवत्, परन्तु अधुना यावत् कोऽपि प्रमुखः निर्णयः न कृतः। अस्मिन् सत्रे नीतीशकुमारः भारतगठबन्धनस्य संयोजकः इति घोषितः भवितुम् अर्हति स्म इति कथ्यते स्म, परन्तु तत् न अभवत्। नीतीशकुमारं संयोजकं कर्तुं प्रस्तावः अस्ति इति सूचना प्रकाशं प्राप्तवती, परन्तु सः स्वयमेव अङ्गीकृतवान्।

भारतगठबन्धनस्य आभासीसमागमस्य समाप्तेः अनन्तरं नीतीशकुमारस्य समीपस्थः इति कथ्यमानस्य बिहारसर्वकारस्य मन्त्री संजय झास्य वक्तव्यं प्रकाशं प्राप्तम्।

सः स्पष्टीकरोति यत् काङ्ग्रेसेन नीतीशकुमारं संयोजकं कर्तुं प्रस्तावः कृतः, परन्तु नीतीशकुमारः अवदत् यत् सः काङ्ग्रेसस्य अध्यक्षः भवेत्। कथ्यते यत् नीतीशकुमारः काङ्ग्रेस-आदिदलेभ्यः आग्रहं कृतवान् यत् ते शीघ्रमेव आसन-सहभागिताविषये निर्णयं कुर्वन्तु।

रक्तदाने महत्तरं दानं कृतम्

हिमसंस्कृतवार्ताः- कोटद्वारम्, उत्तराखण्डम्।

शनिवासरे हिमालयन-हॉस्पिटल-जॉली-ग्रान्टद्वारा कण्वघाट्याम् अटलोत्कृष्ट-राजकीय-वरिष्ठ-माध्यमिक-विद्यालये रक्तदानशिबिरस्य आयोजनं कृतम्। अस्मिन् अवसरे अनेके जनाः अस्मिन् रक्तदानशिबिरे भागं गृहीतवन्तः, यस्मिन् शिबिरे ११९ जनाः रक्तदानं कृतवन्तः। पञ्जीकरणं १७५ जनानां कृते अभवत्, केवलं १२० किट्चिकित्सालयेन आनयितम्। परन्तु अस्मिन् रक्तदानशिबिरे एतावन्तः जनाः भागं गृह्णन्ति इति चिकित्सालयप्रशासनस्य अपेक्षा नासीत्। अवशिष्टानां जनानां कृते ये पञ्जीकृताः आसन्, तेषां कृते भविष्यतिथिः निर्धारिता भविष्यति ये जनाः अग्रे आगन्तुम् इच्छन्ति ते स्वरक्तदानं कर्तुं शक्नुवन्ति। अस्मिन् अवसरे विद्यालयस्य प्राचार्यः रमाकान्त कुकरेती अपि उक्तवान् यत् अस्मिन् रक्तदानेन अधिकाधिकाः जनाः अस्मिन् महादाने अन्येभ्यः प्रेरिताः भवेयुः। विद्यालयः अस्य आयोजनस्य आयोजनार्थं चिकित्सालयप्रशासनस्य तथा च अस्मिन् शिबिरे भागं गृहीतवतां सर्वेषां गणमान्यजनानाम् आभारं प्रकटयति। अस्मिन् रक्तदानशिबिरे स्वेच्छया रक्तदानं कृतवद्यः जनेभ्यः अपि सः धन्यवादं दत्तवान्। तेन प्रोक्तं यत् रक्तदानं बृहत्तमं दानं भवति, आगच्छन्तु अस्मिन् दाने भागं गृह्णन्तु। अस्मात् महत्तरं दानं जीवने नास्ति।

खुशी-इब्राहिमयोः चलचित्रे 'सुनील शेटी' इत्यस्य प्रवेशः

हिमसंस्कृतवार्ताः- जगदीश डाभी, मुम्बई प्राप्तवार्तानुसारं बॉलीवुडानायकस्य सैफ अली खानस्य पुत्रः इब्राहिम अली खानः करण जौहरेण निर्मिते नूतने चलचित्रे शीघ्रं दर्शनं दास्यति। अस्मिन् चलचित्रे इब्राहिमः इत्यनेन सह बोनीकपूर-श्रीदेव्योः कनिष्ठपुत्री खुशी कपूरः अपि दृश्यते। अधुना एव खुशी "द आर्चीज" इति चलचित्रेण बॉलीवुडक्षेत्रे पदार्पणं कृतवती। अधुना सा इब्राहिमः इत्यनेन सह चलच्चित्रं कर्तुं गच्छति। करणजौहरेण निर्मितस्य अस्य इब्राहिमः खुशी च अभिनीत-चलचित्रस्य नाम अद्यापि न निर्धारितम्। अस्य चलचित्रस्य निर्देशनं शाउना गौतमः करिष्यति। इति शाउना अस्मिन् चलचित्रेण निर्देशकरूपेण पदार्पणं करिष्यति। पदार्पणात् पूर्वं शाउना 'रॉकी और रानी की प्रेम कहानी' इत्यस्मिन् सहायकनिर्देशकरूपेण कार्यं कृतवती। प्राप्तसमाचारानुसारम् एतत् रोमान्टिक-हास्य-चलचित्रं भविष्यति। तावत् अस्मिन् चलचित्रे सम्बद्धा नूतना वार्ता आगता। प्राप्तसमाचारानुसारम् इब्राहिम-खुशीकपूरयोः अस्मिन् चलचित्रे सुनीलशेटी प्रवेशः कृतः। अस्मिन् चलच्चित्रे सुनीलशेटी महत्त्वपूर्णा भूमिकायां दृश्यते, यत् अतीव रोचकं भविष्यति।

मकर-संक्रान्ति एव उत्तरायण पर्व की हार्दिक शुभकामनाएं डॉ. मनोज शैल

डॉ. मनोजशैलः, संस्कृतशिक्षकः शिक्षाविभागः हि.प्र

मकरसंक्रान्तिः

पितुः पुत्रस्य च मेलनम्

'मकरसंक्रान्तिः' भारतस्य वैदिककालस्य उत्सवेषु अन्यतमः अस्ति। हिन्दूनाम् अधिकांशः उपवासाः, उत्सवाः, धार्मिकाः उत्सवाः भारतीयमासानां तिथीनां च गणनानुसारं आचर्यन्ते। मकरसंक्रान्तिः सूर्यस्य राशिपरिवर्तनं कृत्वा मकरराशिप्रवेशस्य उत्सवः अस्ति। मकरसंक्रान्तिदिने प्रयागराजसंगमस्य तीरे पवित्रतटेषु च सहस्रशः भक्ताः स्नानं कृत्वा दानं कृत्वा गुणार्जनं कुर्वन्तः दृश्यन्ते। सूर्यः सिंहराशिनाथः शनिः च मकरकुंभयोः राशिद्वयस्य स्वामी, यदा सूर्यः मकरसंक्रान्तिदिने मकरराशिं प्रविशति तदा पिता सूर्यः स्वपुत्रं शनिं मेलितुं स्वगृहम् आगतः इति विश्वासः अस्ति, यस्य तत्रागते सति दानं पुण्यं कर्तुं विशिष्टा मान्यता वर्तते। भारतीय ज्योतिषशास्त्रस्य अनुसारं मेषः, वृषभः, मिथुनः, कर्कः, सिंहः, कन्या, तुला, वृश्चिकः, धनुः, मकरः, कुंभः, मीनः च एते १२ राशयः सन्ति। एकस्मात् राशितः अन्यस्मिन् राशिं सूर्यस्य प्रवेशः 'संक्रान्तिः' इति कथ्यते। 'मकर' राशौ सूर्यस्य प्रवेशः

'मकरसंक्रान्तिः' इति कथ्यते। ज्योतिषशास्त्रानुसारं सूर्यः एकस्मिन् राशौ प्रायः एकमासपर्यन्तं तिष्ठति, अतः प्रतिमासे संक्रान्तिः भवति, परन्तु मकर-कर्कराशयोः सूर्यस्य प्रवेशः विशेषतया महत्त्वपूर्णम् अस्ति। मकरसंक्रान्त्या सूर्यः उत्तरायणः कर्कसंक्रान्त्या दक्षिणायनः भवति। उत्तरायणे दिवसाः दीर्घाः भवन्ति, प्रकाशः तापः च वर्धते, रात्रयः दिवसापेक्षया लघुः भवन्ति, दक्षिणायने तस्य विपरीतमेव भवति।

उत्तरायणं देवदिनम् दक्षिणायनम् च देवरात्रिः

धर्मशास्त्रानुसारं 'उत्तरायणम्' कालः देवानां दिवसः 'दक्षिणायनम्' च देवतानां रात्रिः। नवगृहप्रवेशः, निर्माणं, देवप्रतिष्ठा, साधना, सकामयज्ञेत्यादयः संस्काराणां कृते देवानाम् उत्तरायणदिने प्रशस्तम् उक्तम् अस्ति। देहत्यागमपि शास्त्रेषु उत्तरायणविशेषत्वेन प्रोक्तम्। भगवान् श्री कृष्णः गीतायां कथयति यत् यो ब्रह्मवेत्तयोगी उत्तरायणे सूर्यं, दिवाप्रकाशे, शुक्लपक्षेत्यादि ६ मासेषु जीवनं त्यक्त्वा ब्रह्मत्वं प्राप्नोति। वैदिककाले उत्तरायणं 'देवयानम्', दक्षिणायनं च 'पितृयानम्' इति कथ्यते स्म। महाभारतस्य एषा प्रसिद्धा कथा उत्तरायणसूर्यस्य महत्त्वं कथयति। यदा युद्धे विकृतः भीष्मपीतामहः शरशय्यायां मृत्योः समीपं श्वासोच्छ्वासं गृह्णाति स्म, तदा पाण्डवानां ज्योतिषविशेषज्ञस्य सहदेवस्य परामर्शेण दक्षिणायनम् अस्मिन्

समये प्रचलति इति, तदा भीष्मपीतामहः उत्तरायणस्य प्रतीक्षायां प्राणवायुं रक्षितवान् अपि च माघमासस्य शुक्लपक्षस्य अष्टमीतिथौ एवं शरीरं त्यक्तवान्।

देवानां यज्ञं ग्रहीतुं भूमौ अवतरणम् मकरसंक्रान्तिदिने यज्ञे हुताः आहुतयः स्वीकर्तुं देवाः पृथिव्यां अवतरन्ति इति विश्वासः अस्ति। मान्यतानाम् अनुसारम् अनेन मार्गेण पुण्यात्मनः स्वशरीरं त्यक्त्वा स्वर्गलोकं प्रविशन्ति।

स्नान-दान-दान-जप-धर्म-कर्मणाम् महत्त्वम्

धर्मशास्त्रानुसारम् अस्मिन् दिने स्नान-दान-दान-जप-धर्म-कर्मणाम् महत् महत्त्वम् अस्ति। अस्मिन् अवसरे दत्तं दानं 'पुनर्जन्म' कृत्वा शतवारं प्राप्यते इति कथ्यते। पौराणिकग्रन्थेषु तिलतैलेन स्नानं तिलोद्वर्तनस्य प्रयोगः, तिलैः होमः, तिलजलपानं, तिलनिर्मितानां वस्तूनां सेवनम् तिलदानं च एतानि ६ कर्माणि तिलैः सह एव कर्तव्यानि इति प्रावधानम् अस्ति। एतदतिरिक्तं चन्दनात् अष्टकोणीयं पद्मं कृत्वा तस्मिन् सूर्यनारायणमूर्तिं स्थापयित्वा सम्यक् पूजयेत्। अस्मिन् मासे घृतस्य, कम्बलदानस्य च विशिष्टं महत्त्वम् अस्ति। अतः भारतीयप्राचीनवैज्ञानिकाः ऋषयः मनीषयः च अस्मिन् उत्सवे तिलैः स्नानस्य, उष्णीकरणस्य, हवनस्य, भोजनस्य, दानस्य इत्यादीनां नियमाः निर्मिताः सन्ति।

महाभारतयुद्धस्यारम्भः, उभयोः सेनयोः युद्धक्षेत्रे आगमनं, अर्जुनस्य मोहः, गीतायाः उपदेशश्च

कौरवपाण्डवानां उभे सेने कुरुक्षेत्रे युद्धार्थं सम्मुखम् आगतवन्तौ। भीष्मः कौरवसेनायाः सेनापति आसीत्, अर्जुनश्च पाण्डवसेनायाः नेतृत्वं कुर्वन् आसीत्। सर्वे योद्धारः जेतुमेव युद्धक्षेत्रे युद्धाय सज्जाः आसन्। श्रीकृष्णः अर्जुनस्य सारथी आसीत्। यदा अर्जुनः पश्यति यत् सः स्वगुरु-पितामह-भ्रातृजनैः, बन्धुजनैश्च सह युद्धं करिष्यति इति दृष्ट्वा तस्य हृदयः कम्पितः जातः। सः रोदितुमारब्धः, अश्रूणि मुञ्चन् सः चिन्तयति यत्- "चेत् अहं प्रियजनानाम् वधेनैव राज्यं प्रापयिष्यामि एतादृशस्य राज्यस्य किन्नलाभः? अर्जुनस्य आसक्तिं भ्रमं च दूरीकर्तुं श्रीकृष्णः अर्जुनं उपदिशति यद् "श्रीमद्भगवद्गीता" इति नाम्ना सम्पूर्णे विश्वे प्रसिद्धमस्ति। विषादग्रस्तं अर्जुनं दृष्ट्वा श्रीकृष्णः कथयति यत्- हे अर्जुन! अस्मिन् युद्धे त्वं यत्किञ्चित् पश्यसि तत् सर्वं निश्चितमेवास्ति त्वं केवलं क्षत्रियधर्मस्य अनुसरणं कुरु। अतो धर्मानुसरणार्थं युद्धं कर्तव्यम् इति आवश्यकमस्ति। अर्जुनमुपदिशन् सः अवदत्-

**"कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन।
मा कर्मफलहेतुर्भूर्मा ते सङ्गोऽस्त्वकर्मणि॥"**

(द्वितीय अध्याय, श्लोक ४७)

अर्थात्- हे अर्जुन! कर्मणि एव तव अधिकारः अस्ति न तु तस्य कर्मस्य अधिकारे। अतः अर्जुन! त्वं कर्मस्य परिणामेषु आसक्तः मा भव। तदनन्तरम् पुनः उपदिशति -

**"यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारतः।
अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम्॥"**

(चतुर्थ अध्याय, श्लोक ७)

भावार्थः- हे अर्जुन ! यदा यदा धर्मस्य क्षयः भवति अधर्मस्य च वृद्धिः भवति तदा अहं धर्मस्य पुनरुत्थानाय आत्मनः अस्मिन् जगति पुनः-पुनः सृजामि। कृष्णः अर्जुनं निज विराट रूपं दर्शयित्वा कथयति यत् अधर्मानुगामीनां कौरवानां विनाशः केन प्रकारेण भविष्यति इदं पश्य। विराटरूपदर्शनकाले अर्जुनः दृष्टवान् यत् सर्वे कौरवाः श्रीकृष्णस्य मुखस्य अन्तः विलीनाः भवन्ति। भगवतः अनन्तरं च इदमपि अवदत्-

**"हतो वा प्राप्स्यसि स्वर्गम्, जित्वा वा भोक्ष्यसे महीम्।
तस्मात् उत्तिष्ठ कौन्तेय युद्धाय कृतनिश्चयः॥"**

(द्वितीय अध्याय, श्लोक ३७)

भावार्थः- हे अर्जुनः यदि त्वं युद्धे वीरगतिं वा प्राप्स्यसि तर्हि स्वर्गं प्राप्स्यसि विजयी वा भविष्यति चेत् तदा पार्थिवं सांसारिकं सुखं प्राप्स्यसि। अतः हे कौन्तेय! अर्जुन! उत्तिष्ठ! दृढनिश्चयेन युद्धं कुरु।

कृष्णः अन्ते कथयति यत्-

**"सर्व-धर्मान् परित्यज्य माम् एकं शरणं ब्रज।
अहं त्वां सर्व-पापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः॥"**

भावार्थः- हे अर्जुन! सर्वधर्मान् परित्यज्य अर्थात् प्रत्येकं शरणं त्यक्त्वा केवलं मयि शरणं कुरु। अहं त्वां सर्वपापेभ्यः मोक्षयिष्यामि, अतः चिन्ता मा कुरु। अनेन प्रकारेण उपदेशप्राप्तः अर्जुनः युद्धाय तत्परः अभवत्। अर्जुनस्य मोहः गतः सः युद्धाय सज्जः अभवत्। सम्प्रति युद्धघोषः, आरम्भः आसीत्। युद्धस्य आरम्भात् पूर्वं युधिष्ठिरः रथात् अवतीर्य पदातिः एव पितामहभीष्मस्य समीपं गत्वा चरणस्पर्शञ्च कृत्वा अभिवादनं कृतवान्। तथैव युधिष्ठिरः कृपाचार्यद्रोणाचार्ययोः नमस्कृत्य विजयाशिषं लब्धवान्। धृतराष्ट्रस्य पुत्रः युयुत्सुः युधिष्ठिरस्य धार्मिकनीतिं दृष्ट्वा एतावत् प्रभावितः अभवत् यत् सः कौरवसेनायाः त्यक्त्वा पाण्डवेषु सम्मिलितः अभवत्।

श्रीमद्भागवते परमोत्तमा गर्भस्तुतिः

**श्रीमद्भागवते देवगणः भगवतः
एवं स्तुतिम् अकरोत्-
'सत्यव्रतं सत्यपरं त्रिसत्यं सत्यस्य
योनिं निहितं च सत्ये।
सत्यस्य सत्यमृतसत्यनेत्रं
सत्यात्मकं त्वां शरणं प्रपन्नाः॥
त्वमेक एवास्य सतः प्रसूतिस्त्वं
सन्निधानं त्वमनुग्रहश्च।
त्वन्मायया संवृतचेतसस्त्वां
पश्यन्ति नाना न विपश्चितो ये॥'**

तात्पर्यम्- 'प्रभो! त्वं सत्यसंकल्पः असि। सत्यं हि तव प्राप्तेः श्रेष्ठसाधनं वर्तते। सृष्टेः पूर्वं, प्रलयस्य पश्चात्, एवं संसारस्य स्थितिकाले इति एतादृशे असत्यावसरे अपि त्वं सत्यरूपः असि। पृथ्वी, जलं, तेजः, वायुः, आकाशः चेति दृश्यमानस्य पञ्चमहाभूतस्य सत्यकारणमपि त्वमेव। एवं तत्र अन्तर्यामिरूपेण विराजमानः अपि त्वमेव असि। त्वम् अस्य दृश्यमानस्य जगतः परमार्थस्वरूपः वर्तसे। त्वं हि मधुरवाण्याः तथा समदर्शनस्य प्रवर्तकः असि। त्वं तु सत्यस्वरूपः हि वर्तसे नु? अतः वयं सर्वे त्वच्छरणम् आगताः स्मः। अस्य संसारवृक्षस्य उत्पत्तेः आधारः एकमात्रं त्वमेव असि। कालक्रमे त्वयि एव अस्य प्रलयः अपि भवति, एवं तव अनुग्रहात् एतस्य रक्षापि भवति। यस्य चित्तं तव मायया आवृतं स्यात्, अस्य सत्यस्य अवगमनसामर्थ्यं च क्षीणं स्यात्- सः हि अस्य उत्पत्तिः, स्थितिः, प्रलयः इत्यादीनां कारणीभूतान् ब्रह्मादिदेवान् नैकविधत्वेन पश्यति। परन्तु तत्त्वज्ञानिपुरुषः सर्वेषु रूपेषु केवलं त्वामेव पश्यति' इति शुभम्।

-- नारदः।

**अद्वेषा सर्वभूतानां मैत्रः करुण एव च।
निर्ममो निरहङ्कारः समदुःखसुखः क्षमी॥**

॥12.13॥

**सन्तुष्टः सततं योगी यतात्मा दृढनिश्चयः।
मय्यर्पितमनोबुद्धिर्यो मद्भक्तः स मे प्रियः॥**

॥12.14॥

यः निर्ममो, निरहङ्कारः स एव अद्वेषा, सन्तुष्टः, योगी भवति। निर्ममो नाम क्रूरः नैव। क्रूरता भवति चेत् न आत्मानि शान्तिः लभ्यते। न वा अन्येषां मनसि तत्समायाति। दया, क्षमा, करुणा, मैत्री इत्यादिकं सदैव रक्षणीयम्। भगवान्

सुतरां शृणु मे

भवनैः भरितं शकटैः खचितम्, सततं हि चकास्ति च दीपमयम्। त्वयि भाति सखे! यदिदं नगरम्, शृणु तत्र किमस्ति नु दूषणकम्॥१॥ पठिताः लिखिताः सुजनाः नगरे, विलसन्ति सुशिक्षितलोकगणे। यदि तन्मननं हृदयेऽस्ति सखे! भ्रमितोऽसि तदा सुतरां शृणु मे॥२॥ बहुभोगविलासमये नगरे, गगनोत्थगृहे सुविधानिचये। न्युषितुं तव चापि मनः कुरुते, युवराजकथां खलु कः शृणुते?॥३॥ प्रभुभक्तिसमर्चनतारहिते, सहयोगधियापि तथा विमुखे। मदिरामदमत्तकुनृत्यमये, नव जीवनमिच्छसि किं सुसखे!॥४॥ मदमारहताः युवतीयुवकाः, बहु कृत्रिमवेशयुताः सुमुखाः। चलदृश्यविलोकनतो मुदिताः, किमु सन्ति च ते मनसा सुखिताः?॥५॥ वदने मधुराः विलसन्ति गिरः, हृदयेऽस्ति घृणा बहुधा भरिता। परिधानसुशोभितशिष्टकला, व्यवहारमतिश्च सदा कुटिला॥६॥ शृणु पौरनृणां हृदयाणि भृशम्, निगदामि भवन्ति सखेऽत्र कथम्। लघुकानि विकारकराण्यनिशम्, कठिनानि दयारहितानि पुनः॥७॥ धनसम्पदमेव समाश्रयणम्, मनसेऽपि तस्मिन् च कृष्णधनम्। निज सौधविवर्धनमेव मतम्, सकलं नगरं विषये निरतम्॥८॥ धनदुर्मदमत्तजनाः नगरे, विलसन्ति तमां सुसभासु समे। सुजनाः कवयः सुधियश्च सखे! प्रभवन्तु कथं प्रतिभाप्रसरे?॥९॥ धनिनां चरणेषु नता प्रतिभा, सुखसाधनलाभकृते निहता। सुमतिः नगरेऽस्त्युपचारगता, नगरे विफलान्ति सुकर्मपराः॥१०॥

रचयिता - डॉ. युवराज भट्टराई

मनःशान्तिः

मनःशान्तिः नाम किम्? कथं कस्मात् वा लभ्यते? अस्माकं मनसि सर्वदा एतादृशं चिन्तनं प्रचलति। कं अपि अन्यं दृष्ट्वा वयं चिन्तयामः यत् कियान् सुखी एषः। मम जीवने तु सर्वदा किमपि दुःखं भवति। परं सुखस्य का व्याख्या? सर्वाणि सुखसाधनानि लभेत चेत् मनुष्यः सुखी भवति वा? सुखं नैव साधनाधारितम्। यतोहि वयं प्रायः पश्यामः यत् सर्वसुखसाधनसम्पन्नोऽपि मनसा अस्वस्थं वर्तते। अन्यथा साधनाभावादपि कश्चित् मनुष्यः सर्वदा सन्तुष्टः दृश्यते। एतेन प्रकारेण सन्तोषस्य सुखस्य वा आलम्बनं नैव बाह्योपकरणानि अपितु आन्तरिकसमाधानम्। यत्किमपि अस्माकं हिताय तत् भगवत्कृपया वयं प्राप्नुमः। यत् वयं न लभामहे तत् अस्माकं हिताय नास्ति इति मत्वा जीवने सुखदुःखस्य स्वीकारः करणीयः। निष्कामभावनया कर्तव्याचरणं, सत्सङ्गः, ईशानामस्मरणम् करणीयम्। नरजन्मस्य उद्देश्य एव ईश्वरप्राप्तिः। अतः या भूमिका भगवता प्रदत्ता सा योग्यप्रकारेण कर्तव्या। तदनन्तरं कृष्णार्पणं कृत्वा कर्मफलस्य त्यागः करणीयः। यथा श्रीकृष्णेन कृतः। पुनः प्रत्यावर्तनं नैव। वयं न वासुदेवः इव ईश्वरः। परं ईश्वरस्य अंशः। अतः अभ्यासयोगेन शनैः शनैः शक्यं भवेत्। तेन मनःशान्तिः लभते। गीतायां भगवता उक्तमस्ति यत्.....

उवाच गीतायाम्- तस्मात् योगी भवार्जुन। एष उपदेशः न केवलं अर्जुनमुद्दिश्य एव अपितु मनुष्यमात्रस्य कृते वर्तते।

**शांतिस्तुल्यं तपोनास्ति न संतोषात्परं सुखम्।
न तृष्णया परो व्याधिर्न च धर्मो दया परः॥**

सन्तोषः एव मनशान्तेः उपायः। इति शम्।

हिमसंस्कृतवार्ता:

- मानसीदीक्षितः।